

1917: Lenin returnerer til St. Petersburg fra eksil. **1972:** Oppskytingen av Apollo 16. **1993:** Ahmici-massakren der omlag 100 sivile muslimer massakreres. **2007:** Den verste skoleskytingen i USAs historie fin-

ner sted ved Virginia Tech. **2012:** Retts-saken etter terrorangrepene i Norge 22. juli 2011 starter i Oslo tingrett. **2014:** En ferge med rundt 470 passasjerer veltet utenfor kysten av Sør-Korea. Over 300 omkom.

Da lille Belgia skulle breie seg i verden gråt trærne gummitårer. Kong Leopold «Fristaten Kongo» skulle være business. Det ble et holocaust.

SELV TRÆERNE GRÅT

CHRISTINE MYRVANG

christine.myrvang@bi.no

BLODBAD

Brussel, Den europeiske unionens hovedstad, er blitt utsatt for et brutalt terrorangrep. 22. mars var en mørklagt dag i lille Belgias historie. Men en stor og beksvart skygge hviler over landets koloniale fortid.

Den belgiske monarken Leopold II, som kom til tronen i 1865, var besatt av en kongstanke. Landmassen han skulle være overhode for, var knuslete saker. Den matchet overhodet ikke hans eget ego. Noe måtte gjøres. Ikke med egoet, men med territoriet. Svaret var kolonisering.

Business og massebord

Med utgangspunkt i to tilsynelatende tilforlidelige enheter, «Det Internasjonale Afrikaforbundet» og «Det Internasjonale Forbundet for Kongo», etablerte Leopold II Fristaten Kongo i 1885. Den ble iscenesatt som en storsinnet koloni, der velstandsproduksjon, frihandel og kristen moral skulle råde.

Kolonien midt i hjertet av Afrika ble markedsført som et forretningsforetak med altruistiske overtoner. Undertonen av terror og død ble etter hvert umiskjennelige. Flere mennesker ble drept i den afrikanske «fristaten» enn under jødernes Holocaust. Det kan ha dreid seg om hele ti millioner døde.

Den hvite flekken

Den walisiske journalisten Henry Morton Stanley hadde i 1870-åra trålet landmassene rundt Kongoelva. Først var han på leit etter den forsvunne skotske misjonæren David Livingstone, og hans lakoniske hilsmningsreplik «Dr. Livingstone, I presume», er blitt legendær.

En strøm av avisreportasjer fulgte ekspedisjonen, og Leopold, som var i manko på en stor koloni, hadde fattet interesse. Området var en «hvit flekk» på Afrika-kartet, alt mulig annet var allerede tatt. Fargen den siden skulle få var blodrød.

Fristaten Kongo fikk en landmasse som var 76 ganger så stor som Belgia selv. Passe romslig for monarkens selvbylde.

Svindel og bedrag

Med kjendisens Stanleys hjelp koloniserte Leopold II området. Belgiere flest stilte seg temmelig uforstående. Hva var dette for prosjekt? Hadde det rablet for kongen?

Den private kolonien ble akseptert av andre stater fordi den tilsynelatende var et frihandelsfremmede, «internasjonalt» tiltak. Dessuten var dette et område som ingen imperialister med vettet i behold ville ta i. Det hele var svindel og bedrag fra kong Leopolds side. Svindelen gikk ut på å få lokale høvdingar til å signere «traktater» de overhodet ikke kunne skjønne tegninga av. De avsto landområder for nesten ingenting.

Det innebygde bedraget gjaldt hele koloniseringsprosjektet, slik det misvisende ble framstilt som et fristed. Her ble innbyggere nedslaktet for fote.

Elfenben og pianomusikk

Leopold II så for seg hvilke rikdommer elfenbenstrafikken fra området skulle gi han.

Elfenben var datidas kostbare versjon av vår tids plast. Det hvite materialet var ettertraktet. Det ble brukt til knivskaft, kammer, brosjer, sjakkbrikker, biljardkuler, pianotangenter og mye mer. Selv om elefantenes støttenner var krevende å transportere, gjorde den høye prisen innsatsen verdt for en forretningsmann.

Et par gjennomsnittlige støttenner kunne gi hundrevis av tangenter og mye søt pianomusikk.

Gråtende gummitrær

For Leopold skulle imidlertid gummiproduksjonen bli det virkelig lukrative. Opp-

blåsbar gummidekk fikk sitt gjennombrudd i Europa og Amerika i 1890-åra, først på sykler, så på nyvinningen automobilen.

Gummi ble også brukt som isolasjonsmateriale for ledninger til elektrisitet og telefoner.

Gummien ble framstilt av sevje fra en slyngplante. Denne ble tappet ved å påføre planten et snitt. Den dryppende sevjen havnet i krukker man plasserte under. Det franske ordet for gummi – *caoutchouc* – kom fra et latinamerikansk ord som betydde «treet som gråter». På norsk ble det kalt kautsjuk.

FORHATT:

Henry Morton Stanley var en oppdagelsesreisende fra Wales som ble en forhatt mann i fristaten Kongo. FOTO: NTB SCANPIX

FAKTA

KILDER

► Adam Hochschild: Kong Leopolds arv. Pax Forlag 2005.

► Bjørn Godøy: Solskinn og død. Spartacus 2010.